

«Milgram, Stanford & Asch»

Άρθρο του Παναγιώτου Δ. Σάτου¹

Πείραμα του Milgram, πείραμα φυλακίσεως του Stanford και πείραμα συμμορφώσεως του Asch. Τρία διαφορετικά πειράματα, τα όποια όμως όφειλουμε να τα έχουμε κατά νου και να προβληματιζόμαστε.

Με το πρώτο μελετήθηκε το επίπεδο υπακοής των ανθρώπων στην εξουσία. Το έν λόγω πείραμα απέδειξε ότι η πλειονηφία των ανθρώπων είναι διατεθειμένη να βλάψη τον συνάνθρωπό της, εάν αισθάνεται ότι την ευθύνη την έχει ο έντολέας κι όχι ο έντελοδόχος. Ώστόσο, ο ισχυρισμός της υπακοής σε διαταγές ανωτέρων δεν μάς απαλλάσσει εκ των ευθυνών, όπως γνωρίζουμε και από τη Δίκη της Νυρεμβέργης.

Σχετικώς με το δεύτερο, απέδειχθη ότι όταν ο άνθρωπος αναλαμβάνει ρόλους, έχει τη ροπή να ταυτίζεται με αυτούς και να υιοθετη συγκεκριμένες συμπεριφορές, ακόμη και

απάνθρωπες, πιστεύοντας ότι είναι υποχρεωμένος, λόγω του ρόλου του. Ουσιαστικώς, καταργεί οικειοθελώς την κρίσι του και τους όποιους ήθικους φραγμούς του, αποδεχόμενος να μεταβληθῇ σε οτιδήποτε ικανοποιεί-δικαιολογεί τον ρόλο του, ακόμη κι αν ἔρχεται σε αντίθεσι με τον ἴδιο.

Ἐκ του τρίτου πειράματος, ἐξάγονται συμπεράσματα περί του πῶς ἀποφασίζει-συμπεριφέρεται ὁ ἄνθρωπος κάτω ἀπὸ κοινωνικὴ πίεσι. Πῶς δηλαδὴ τὸν ἐπηρρέάζει τὸ σύνολο. Ἕνα μεγάλο ποσοστὸ τῶν ἀνθρώπων ἀποδέχεται ὡς σωστὴ μία γνώμη ἐὰν ἀποτελεῖ ἐπιλογὴ τοῦ συνόλου (τῶν πολλῶν), ἀκόμη κι ἂν εἶναι ἀντίθετη σὲ κάτι προφανές. Κοινῶς, με στραβὸ ἂν κοιμηθεῖς, τὸ πρωὶ θ' ἀλληθωρίσεις.

Με ἄλλους λόγους, ἀπὸ τὰ τρία ἀνωτέρω πειράματα μπορούμε νὰ ἐξαγάγουμε, ὡς ἐπιστήμονες, σημαντικὰ συμπεράσματα, σχετικῶς με τὴ χειραγώγησι ἀνθρώπων. Πρὶν ὅμως ἄς ξεκαθαρίσουμε τὸ ποιὸς εἶναι ὁ ἐπιστήμων. Μὴν βιαστεῖτε νὰ πεῖτε ὅτι ἡ ἀπάντησις εἶναι προφανής. Ὅτι δηλαδὴ ἐπιστήμων εἶναι, γιὰ παράδειγμα, ὅποιος ἔχει

ἀποφοιτήσῃ ἀπὸ Πανεπιστήμιο. Διότι, θὰ σᾶς ῥωτήσω ἐὰν θεωρεῖτε ἐπιστήμονες τοὺς Steve Jobs, Bill Gates, Michael Dell, Mark Zuckerberg, ὄντας μὴ ἀπόφοιτοι Πανεπιστημίων. Γιὰ νὰ μὴν μακρηγοροῦμε, ἐπιστήμων εἶναι ὅποιος ἀσχολεῖται με τὴν ἐπιστήμη.

Πιθανὸν νὰ δημιουργήθηκαν νέες ἀπορίες. Ὅπως, τί εἶναι ἐπιστήμη καὶ πόσες εἶναι οἱ ἐπιστῆμες. Ἐπιστήμη εἶναι ἡ τεκμηριωμένη γνώσις. Ὅσο γιὰ τὸ πόσες εἶναι, ἡ ἀπάντησις εἶναι «μία» με πολλοὺς τομεῖς. Εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς μεθόδου: «Παρατήρησις (Ὑπόθεσις) → Πείραμα → Συμπέρασμα». Ὅποτε, ὅποιοςδήποτε ἄνθρωπος μπορεῖ, ἐν δυνάμει, νὰ εἶναι ἐπιστήμων, ἀρκεῖ νὰ ἐφαρμόζη τὴν ἐπιστημονικὴ μέθοδο.

Τώρα, ὅποιος εἶναι ἐπιστήμων εἶναι καὶ εἰδικός; Ὅχι! Εἰδικὸς μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ κάποιος ὁ ὁποῖος κατέχει ἀποδεδειγμένα ἐξειδικευμένες γνώσεις σὲ ἕναν ἢ καὶ περισσοτέρους τομεῖς, σὲ συνδυασμὸ πάντοτε με μεγάλη ἐμπειρία. Ἡλίου φαεινότερον ἀποτελεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ θέσις ποὺ κατέχει κάποιος ἢ καὶ τὰ διπλώματά του ἀπὸ μόνα

τους δὲν τὸν καθιστοῦν αὐτομάτως καὶ ὡς
εἰδικό. Ἐπομένως, ἀκόμη κι ἂν δὲν εἶμαι
εἰδικὸς σὲ ἓναν τομέα, ὡς ἐπιστήμων μπορῶ
νὰ συμπεράνω ἐὰν κάποιος, ποὺ
(αὐτο)παρουσιάζεται ὡς εἰδικὸς, εἶναι
πράγματι εἰδικός.

Ἴσως νὰ ἀναρωτιέστε τί σχέσι ἔχουν τὰ
τρία πειράματα ποὺ παρουσιάσθηκαν στὴν
ἀρχὴ μὲ τὸ δεύτερο σκέλος τοῦ ἄρθρου περὶ
ἐπιστήμης, ἐπιστημόνων καὶ εἰδικῶν.
Ὑπομονὴ μέχρι τὸ ἐπόμενο ἄρθρο ποὺ θὰ τὰ
ξεδιαλύνει ὅλα. Διότι τὸ τρέχον δὲν εἶναι
τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὸ προοίμιο τοῦ
ἐπομένου.

(Ἐπόμενο ἄρθρο ἐκτάκτως τὴν Παρασκευὴ 1
Ἰανουαρίου 2021)

ⁱ Ὁ Παναγιώτης Σάτος εἶναι ὑποψήφιος Διδάκτωρ
Τεχνητῆς Νοημοσύνης στὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων.
Ἀρθρογραφεῖ τὸ πρῶτο Σάββατο ἐκάστου μηνός.